

Arbeidsmarkedet

Foreløpige tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR) viser en økning i samlet sysselsetting på 0,7 prosent i 2005, mot en økning på 0,4 prosent året før. Ifølge Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) til Statistisk sentralbyrå var arbeidsledigheten i 2005 4,6 prosent, 0,1 prosentpoeng høyere enn i 2004. Arbeidsstyrken (summen av sysselsatte og ledige) økte med 18 000 personer fra 2004 til 2005. I de to foregående årene var arbeidsstyrken om lag uendret. Samtidig økte befolkningen i aldersgruppen 16-74 år med 0,9 prosent, slik at yrkesandelen, som viser forholdet mellom arbeidsstyrken og befolkningen i arbeidsdyktig alder, gikk ned i fjor. Det er typisk for perioder med høy ledighet at en del arbeidssøkere trekker seg ut av arbeidsstyrken, ettersom det da er vanskeligere å skaffe seg jobb enn ellers, men nedgangen i yrkesandelen skyldtes også endringer i sammensetningen av arbeidsstyrken.

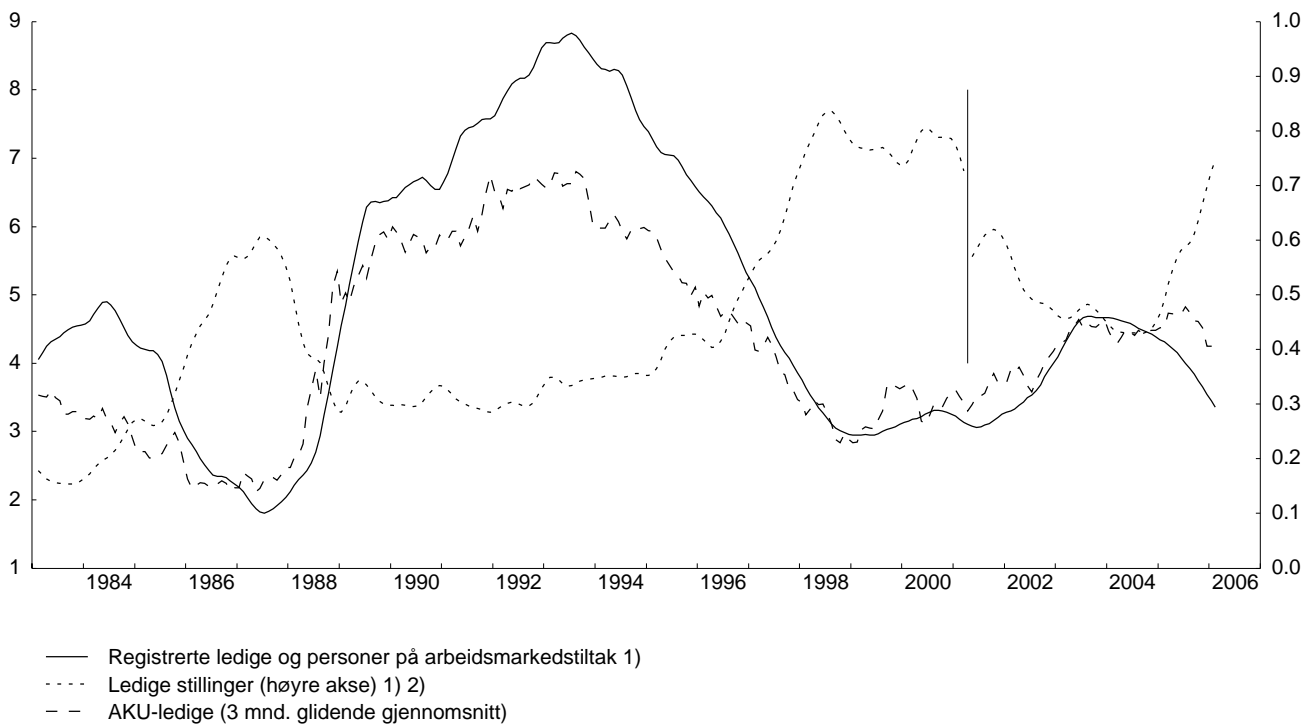
De sesongjusterte tallene fra AKU viser en moderat oppgang i sysselsettingen fra 1999 til våren 2002, før den begynte å gå nedover fram til sommeren 2003. Siden har tallet på sysselsatte vist en klar stigning, og passerte sommeren 2005 rekordnivået fra våren 2002.

Arbeidsledigheten var ifølge AKU klart stigende i perioden fra 1999 til sommeren 2003. Økningen var spesielt sterk i slutten av perioden. Deretter gikk ledigheten svakt ned fram til begynnelsen av 2004, før den igjen økte noe. Etter å ha nådd toppnivået på 4,8 prosent i juli 2005, har ledigheten beveget seg nedover i de resterende månedene av 2005. Den sesongjusterte AKU-ledigheten ble redusert med 5 000 personer fra 3. til 4. kvartal 2005. Nedgangen er imidlertid omtrent på nivå med feilmarginen for endringstall i utvalgsundersøkelsen.

Tallene fra Aetat over antall registrerte ledige viste til dels samme utvikling som ledigheten ifølge AKU fram til første halvår 2004. Mens AKU-ledigheten deretter steg videre, var det en klar nedadgående trend i den registrerte ledigheten. Summen av registrerte helt ledige og personer på ordinære arbeidsmarkedstiltak viser om lag samme utvikling som antall registrerte ledige. Den månedlige tilgangen på ledige stillinger annonsert i media var i gjennomsnitt 2 000 høyere i fjor enn i 2004, men betydelig lavere enn i perioden 1997-2001.

Arbeidsledige og beholdning av ledige stillinger, månedstall. 1983-2006

Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet

1) Justert bakover for brudd i serien fra januar 1999.

2) Brudd i statistikken for beholdning av ledige stillinger fom. mai 2001. Dataene er derfor ikke glattet og sesongjustert etter dette.

Kilde: Aetat Arbeidsdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

Syssetningen

De foreløpige tallene fra KNR viser at det i 2005 i gjennomsnitt var sysselsatt 2 313 000 personer, 0,7 prosent flere enn året før. Etter en klar sysselsetningsnedgang i 2003 og en moderat økning i 2004, var sysselsettingen i 2005 så vidt høyere enn rekordnivået fra 2002. Lønnstakere stod for hele oppgangen i den samlede sysselsetting i fjor, med en økning på 0,8 prosent. Antallet selvstendig næringsdrivende var uendret.

Antall utførte timeverk gikk opp med 0,9 prosent fra 2004 til 2005, noe som om lag tilsvare økningen i tallet på sysselsatte. Ifølge AKU kom sysselsetningsveksten i 2005 blant heltidssysselsatte, mens antallet sysselsatte på deltid gikk noe ned. Dette, samt nedgangen i sykefraværet, er med på å forklare hvorfor antall utførte timeverk, til tross for en virkedag mindre, hadde en noe sterkere oppgang enn det utviklingen i sysselsettingen isolert sett skulle tilsi. Det var sterkere vekst i sysselsettingen blant menn enn blant kvinner i fjor. Blant menn økte antallet sysselsatte på heltid med 13 000 i forhold til 2004, mens antallet på deltid var om lag uendret. For kvinner var oppgangen i antallet heltidssysselsatte på 9 000, mens det var en viss nedgang i deltidssysselsettingen. Økningen i sysselsettingen var sterkst blant heltidsarbeidende menn i alderen 55-66 år. Det er relativt mange kvinner som jobber deltid. I 2005 arbeidet 42 prosent av alle sysselsatte kvinner deltid, mens andelen for menn var 12 prosent.

Sysselsetningsnedgangen i primærnæringene fortsatte i 2005, mens det var sysselsetningsvekst i bygge- og anleggsvirksomhet, varehandel og annen privat tjenesteyting. Etter en periode med nedgang de siste 6 årene, var det kun en svak reduksjon i sysselsettingen

innen industri og bergverksdrift fra 2004 til 2005. Riktignok var det en klar sysselsetningsnedgang innen tekstil- og bekledningsindustri, kjemiske råvarer og treforedling, men samtidig var det oppgang innen bygging av skip og oljeplattformer. Innen varehandel (ekskl. bilreparasjon) var det 1,2 prosent flere sysselsatte i 2005 enn i 2004. I bygge- og anleggsvirksomhet var økningen på 3,0 prosent, og 3,7 prosent når vi ser på utførte timeverk. Sysselsettingen i offentlig forvaltning økte med 6 000 personer, eller 0,8 prosent i 2005. Antallet utførte timeverk økte prosentvis om lag like mye fra året før. Den kommunale forvaltningen hadde en sysselsetningsoppgang på 1,1 prosent, mens i statlig forvaltning var det tilnærmet ingen endring i antall sysselsatte. En sysselsetningsnedgang i forsvaret ble oppveid av en tilsvarende oppgang i den sivile delen av den statlige forvaltningen.

Hovedtall for arbeidsmarkedet. 1 000 personer

	Nivå 2005	Endring fra året før	
		2004	2005
Befolkning i yrkesaktiv alder 16-74 år	3 312	25	30
16-24 år	509	8	9
25-54 år	1 932	-1	2
55-74 år	871	19	18
Arbeidsstyrken (AKU) ¹	2 400	7	18
Arbeidsledige	111	0	4
Sysselsatte (NR) ¹	2 313	8	17
Utenlandske sjøfolk på norske skip	23	-1	-1
Statistiske avvik ²	-1	-2	-4
Utførte timeverk (mill.)	3 146	58	27

¹ Arbeidsstyrken omfatter bare personer bosatt i Norge, mens antall sysselsatte også omfatter utlendinger på norske skip. Ved summering av antall sysselsatte og arbeidsledige til antall personer i arbeidsstyrken, må derfor utenlandske sjøfolk på norske skip holdes utenfor.

² Det statistiske avviket skyldes at det er ulike statistiske kilder for arbeidsstyrken og komponentene av denne.

Kilder: Statistisk sentralbyrå.

Sysselsetting og utførte timeverk etter næring. Sysselsatte i 1 000 personer, timeverk i millioner, NR. Vekstrater i prosent fra året før

	Sysselsatte personer (1 000)		Utførte timeverk (mill.)		Vekstrater fra 2004	
	Nivå 2005	Endring fra 2004	Nivå 2005	Endring fra 2004	Per- soner	Time- verk
I alt	2 313	17	3 146	27	0,7	0,9
Olje og utenriks sjøfart	69	-1	121	-2	-1,3	-1,9
Fastlands-Norge	2 244	18	3 024	30	0,8	1,0
Industri og bergverksdrift	268	-2	411	-1	-0,8	-0,3
Annen vareproduksjon	231	1	395	2	0,4	0,5
Primærnæringer	77	-3	145	-6	-3,8	-3,8
Elektrisitetforsyning	13	0	19	0	-1,3	-1,5
Bygge- og anleggsvirksomhet	140	4	230	8	3,0	3,7
Tjenesteyting	1 016	13	1 370	20	1,3	1,4
Varehandel	319	4	426	5	1,2	1,1
Samferdsel	144	-1	215	1	-0,3	0,2
Annen tjenesteyting	553	10	729	14	1,8	2,0
Offentlig forvaltning	730	6	849	9	0,8	1,1
Statlig forvaltning	271	1	355	0	0,4	0,0
Kommunal forvaltning	459	5	494	9	1,1	1,8

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Omlegging av Arbeidskraftundersøkelsen (AKU)

Med virkning fra januar 2006 er det gjort en del endringer i AKU, i hovedsak for å bedre sammenlignbarheten med tilsvarende undersøkelser i andre land. Endringene består i mindre definisjonsendringer angående arbeidsledighet, justeringer av spørresekvensene, endret aldersdefinisjon og senkning av nedre grense for å inngå i undersøkelsen fra 16 til 15 år.

Bakgrunnen for omleggingen er at ILO (Den internasjonale arbeidsorganisasjonen) og EU har justert og presisert sine anbefalinger angående definisjonen av arbeidsledighet og sysselsetting. Det er også lagt nye føringer på hvordan man skal stille spørsmål om dette.

Endringer i måling av arbeidsledighet

Definisjonen på arbeidsledighet er blitt endret som følger:

1. *Tilgjengelighet.* Man må kunne begynne i arbeid innen to uker etter referanseuka man spør om, mot tidligere regnet to uker fra intervjuetidspunktet. I den grad det påvirker ledighetstallet, vil det trolig trekke tallet noe ned, særlig for ungdom i juni.
2. *Søkeaktivitet.* Tidligere ble kravet om å ha søkt arbeid siste 4 uker fraveket for dem som «Venter på svar fra arbeidsgiver» etter søking for 5-8 uker siden. Dette gjøres ikke lenger. Ifølge kvartalstall for tidligere år gir dette en reduksjon i ledigheten på om lag 1 000 personer.
3. *Framtidige jobbstartere.* Kravet om søkeaktivitet siste 4 uker gjelder fortsatt ikke for dem som allerede har fått en jobb de skal begynne i, men unntaket begrenses nå til dem som skal starte innen tre måneder. Dette vil bare gi marginalt færre ledige.
4. *Ufrivillig permitterte* (i hele referanseuka) regnes ikke lenger som arbeidsledige, men som sysselsatte. I januar 2006 gjaldt dette 3 000 personer ifølge AKU, om lag på samme nivå som kvartalstallene for 2005.

I spørsmålet om arbeidssøking blir det nå presisert at man også skal medregne småjobber. Dette er forsåvidt i tråd med tidligere praksis, men det har da ikke vært presisert i selve spørsmålsformuleringen. Endringen tilsier en viss økning i ledigheten. Først med observasjoner for flere måneder kan effekten anslås mer presist. Endringen i aldersdefinisjon (se eget punkt nedenfor) fører også til noen flere ledige slik det måles i AKU, siden utvalget nå utvides fra å omfatte personer i alderen 16-74 år til 15-74 år. Men det er relativt få ledige 15-åringer, anslagsvis 1 000 i januar 2006, slik at utslaget blir lite.

Endringene i AKU påvirker ledigheten både opp og ned, og det er vanskelig å anslå den samlede effekten i dag. En sammenlikning av tidsseriene for ledigheten ifølge AKU og Aetat, tyder på at nettoeffekten er liten i tallene for januar 2006. Når man får tall for flere måneder, vil man kunne få et sikrere bilde. Utslagene kan vise seg å være større i andre måneder enn januar, og de vil kunne være mer merkbare for enkelte grupper, som for eksempel ungdom.

Endret definisjon på sysselsetting

Definisjonen på sysselsetting er også blitt endret, i og med at de som var ufrivillig permittert nå regnes som sysselsatte (midlertidig fraværende). Ifølge AKU dreier det seg om rundt 3 000 personer. Også endringen i aldersdefinisjon vil øke sysselsettingen noe, anslagsvis 1 000-2 000 personer for de sesongjusterte tallene for perioden november 2005-januar 2006.

Forbedret kartlegging av faktisk arbeidstid

Sekvensen for å kartlegge faktisk arbeidstid, inklusive overtid og fravær i deler av uka, er nå bygd opp noe annerledes. Formålet er å bedre kvaliteten på data for faktisk arbeidstid (utførte timeverk) og for fravær i deler av uka, særlig med tanke på datagrunnlaget for Nasjonalregnskapet. Tidligere ble det først spurt om avtalt (eventuelt vanlig) arbeidstid, deretter om faktisk arbeidstid i referanseuka, for så å kartlegge fravær og overtid. I det nye skjemaet kommer spørsmålene om fravær og overtid før spørsmålet om hvor mange timer man arbeidet i referanseuka.

Erfaringer fra andre land tyder på at dette vil bedre datakvaliteten på utførte timeverk, fordi man blir mer oppmerksom på avvik fra normalsituasjonen i den aktuelle uka. Det slår erfaringsmessig ut i form av et lavere tall på utførte timeverk. For å få et anslag på betydningen av bruddet, har halve utvalget i AKU for 1. kvartal 2006 fått den gamle versjonen av spørreskjemaet på dette punktet. Svarene i januar 2006 antyder at den nye spørresekvensen medfører en nedgang i tallet på utførte ukeverk, men det er ikke mulig å gi et mer presist anslag før en har observasjoner for flere måneder.

Endret aldersdefinisjon og 15 år som nedre grense

Aldersklassifiseringen i AKU har tidligere tatt utgangspunkt i alderen ved utgangen av året, mens Eurostat (og andre land) har brukt alder i referanseuka. Fra januar 2006 gjøres dette også i Norge. Samtidig er utvalget i undersøkelsen utvidet til å omfatte 15-åringer, i tråd med opplegget i andre land. For de sesongjusterte tallene er den nye aldersdefinisjonen blitt innført tidligere, slik at fra og med januar 2006 påvirkes disse tallene kun av senkningen av nedre aldersgrense fra 16 til 15 år.

Effekt på sesongjusterte tall

Bak sesongjustering av tall ligger en antakelse om at det er en variasjon mellom månedene i året som er stabil over tid. Sesongjusteringen får fram den underliggende utviklingen. Sesongkomponentene beregnes ut fra en tidsserie tilbake til 1997. Hvis endringene i AKU fra januar 2006 endrer sesongmønsteret, vil de sesongjusterte tallene ikke fange opp dette. Endringen i sesongmønsteret vil da framstå som endringer i den underliggende utviklingen.

Trolig får en et noe annerledes (forsterket) sesongmønster i tallene for utførte ukeverk. Det vil typisk være at i måneder med offentlige fridager, vil tallene på utførte ukeverk gå mer ned enn i andre måneder. Ved at deler av utvalget fortsatt får gammel spørresekvens, kan en forhåpentlig få tallfestet denne effekten. For arbeidsledigheten kan det bli noe større brudd i juni, og kanskje også i mai.

Omfanget av midlertidige ansettelser

En ansettelse er midlertidig dersom den er tidsbegrenset, for eksempel med en fastsatt sluttdato, eller dersom selve arbeidet har en klar avgrensning. Knappt 10 prosent av alle ansatte har en midlertidig ansettelse ifølge SSBs arbeidskraftundersøkelser (AKU). Av om lag 200 000 midlertidig ansatte i 2005 var 41 prosent vikarer, 23 prosent ekstrahjelpere, 19 prosent i et engasjement eller prosjektansatte, mens de øvrige var lærlinger, praktikanter og lignende.

Forholdsvis flere kvinner enn menn er ansatt på midlertidig basis, nærmere bestemt 11,5 prosent av de kvinnelige ansatte og 7,5 prosent av de mannlige. Det har sammenheng med at kvinner i større grad arbeider i næringer hvor tidsbegrensede kontrakter er mye utbredt.

Arbeidsgivere kan bruke midlertidig ansatte når fast ansatte er borte fra jobb på grunn av sykdom, permisjoner, ferie og lignende. Midlertidige ansettelser kan også være et virkemiddel for økt fleksibilitet i størrelsen på arbeidsstokken. Det kan være gunstig dersom det er kortvarige toppler i produksjonen eller ved usikkerhet om størrelsen på framtidig etterspørsel etter bedriftens produkter, men muligheten for å bruke midlertidig ansatte er begrenset av lovverket. Arbeidsgiver må også ta hensyn til at det kan være konkurranse om arbeidskraften, og at en midlertidig jobb vil bli vurdert som mindre attraktiv enn en fast jobb av mange arbeidstakere. Overtid og ekstraarbeid fra de fast ansatte, innleie fra et vikarbyrå eller å sette ut deler av produksjonen til andre er alternative virkemidler for å møte en midlertidig økning i produksjonen.

Mest utbredt i tjenesteyting

Midlertidige ansettelser var i 2005 mest vanlig i de tjenesteytende næringene helse- og sosialtjenester, undervisning og hotell- og restaurantvirksomhet. Her lå andelen midlertidig ansatte på 13-15 prosent. Lavest var andelen i næringene industri og transport og kommunikasjon. I bygge- og anleggsvirksomhet, samt finansiell tjenesteyting, lå bruken av midlertidige ansettelser også klart under gjennomsnittet.

Er det en konjunktorell sammenheng?

Bruken av midlertidige ansettelser kan tenkes å variere med konjunktorene. AKUs kartlegging av midlertidige ansettelser startet først i 1996. I perioden 1996-1998 sank andelen midlertidig ansatte samtidig med en nedgang i arbeidsledigheten. Da ledigheten så steg igjen fra 1999 til 2004, stoppet nedgangen i andelen midlertidig ansatte, men uten å snu til oppgang samlet sett. For et par næringer finner vi imidlertid vekst, det gjelder bygge- og anleggsvirksomhet og forretningmessig tjenesteyting.

Tilkalles ved behov

Nær en tredjedel av de midlertidig ansatte arbeider bare ved særskilt behov, det vil si de kontaktes av arbeidsgiver og tilbys jobb på kort varsel. Denne formen for tilknytning til arbeidslivet er mest vanlig for ungdom, og mer vanlig for kvinner enn for menn. Mest utbredt er dette i hotell- og restaurantvirksomhet, detaljhandel og i helse- og sosialtjenester.

Varigheten av ansettelsesforholdet

Den totale varigheten på midlertidige ansettelsesforhold varierer fra sporadiske korttidsjobber til mer langvarige jobber. Av dem som var midlertidig ansatt i 4. kvartal 2005, hadde 4 prosent en jobb med en total varighet på under en måned, 28 prosent varte 1-6 måneder, 21 prosent varte mellom et halvt og ett år, 13 prosent varte 1-2 år og 8 prosent varte over to år. I en fjerdedel av tilfellene var det ikke fastsatt noen sluttdato (eller varigheten kunne ikke angis).

Ønske om fast ansettelse

Å være midlertidig ansatt svekker muligheten for å planlegge egen framtid, f.eks. i forhold til boligkjøp og låneopptak, og kan medføre en utrygg økonomisk situasjon. Samtidig gir det økt fleksibilitet også for arbeidstakeren, og for en del, særlig ungdom under utdanning, kan ansettelsesformen være en ønsket situasjon.

59 prosent av de midlertidig ansatte i 2005 ønsket en fast ansettelse. I aldersgruppa 30-54 år ga 80 prosent uttrykk for at de ønsket fast jobb. Det store flertallet av disse, to av tre, hadde også aktivt forsøkt å få det. 30 prosent i alderen 16-24 år ønsket å bli fast ansatt. Ønsket om fast ansettelse var mer utbredt blant kvinner enn blant menn, henholdsvis 63 og 52 prosent.

Det var blant midlertidig ansatte i undervisning og helse- og sosialtjenester at ønsket om fast ansettelse var mest utbredt (henholdsvis 71 og 66 prosent). I varehandel og hotell- og restaurantvirksomhet var det bare 41 prosent som ønsket fast jobb.

Overgang til fast stilling

Selv om størrelsen på gruppa av midlertidig ansatte totalt sett holder seg stabil, er det likevel betydelige utskiftninger over tid. Paneldata fra AKU i tidsrommet 1. kvartal 1996 til 1. kvartal 2001, hvor man kan følge utviklingen for de samme individene over åtte kvartaler, viser at av dem som var midlertidig ansatt, fikk to av tre fast jobb i løpet av en toårsperiode.¹ Om lag 20 prosent var midlertidig ansatt i hele perioden, mens de øvrige gikk ut i arbeidsledighet eller ut av arbeidsstyrken, f.eks. for å ta videre utdanning.

Hvor kommer de fra?

De som ifølge AKU var midlertidig ansatt i 4. kvartal 2005, fikk i tillegg spørsmål om hva de gjorde før de begynte i nåværende jobb. 39 prosent var da i en annen jobb, 34 prosent var under utdanning, mens 16 prosent oppga å være arbeidsledig. Av dem som kom fra en annen jobb, gjaldt det i 60 prosent av tilfellene en midlertidig ansettelse.

¹ Se Longva, F. (2002): Atypiske kontrakter - en kontrakt på noe mer? Arbeidsnotat, Fafo.

Arbeidsstyrken

Ifølge AKU var det 2 400 000 personer i arbeidsstyrken i 2005, 18 000 flere enn i 2004. Ettersom antallet personer i yrkesaktiv alder økte enda mer, førte dette til at den gjennomsnittlige yrkesdeltakelsen i 2005 gikk ned i forhold til året før, slik som i de to foregående år. Nedgangen kan forklares med at andelen yngre og eldre i befolkningen øker. Siden yrkesaktiviteten blant disse er relativt lav, synker da gjennomsnittlig yrkesdeltakelse. I aldersgruppen 25-54 år økte yrkesdeltakelsen med 0,2 prosentpoeng fra 2004 til 2005, og i aldersgruppen 55-74 år økte den med 0,4 prosentpoeng. Blant de i aldersgruppen 16-24 gikk yrkesdeltakelsen klart ned i 2005.

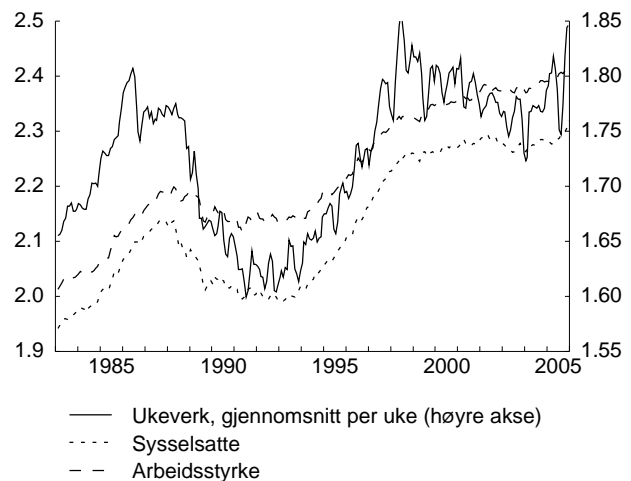
Fra 2004 til 2005 økte befolkningen i alderen 16-74 år med 30 000 personer. I den yngste aldersgruppen (16-24 år), som er preget av forholdsvis lav yrkesdeltakelse siden mange er under utdanning, økte antallet personer med 9 000. I aldersgruppen 25-54 år, der yrkesandelen er høy, var det en oppgang på 2 000 personer. Som i 2004, var økningen størst i aldersgruppen 55-74 år, med en oppgang på 18 000 personer. Innenfor denne aldersgruppen var det de under 67 år som stod for veksten. For aldersgruppen 67-74 år var det derimot nedgang i antall personer.

For befolkningen i alderen 16-74 år var yrkesdeltakelsen 72,4 prosent i 2005, mot 72,6 prosent året før. Deltakelsen har med dette gått ned for tredje året på rad etter å ha økt i de 9 foregående årene. I 2002 var den gjennomsnittlige yrkesdeltakelsen 73,5 prosent - den høyeste noensinne og 1,6 prosentpoeng over nivået i 1987, som representerer slutten på forrige konjunkturoppgang. Den gang var yrkesdeltakelsen blant menn 3,2 prosentpoeng høyere enn i 2005, mens den blant kvinner var rundt 4,4 prosentpoeng lavere enn 2005-nivået. Forskjellen mellom kvinners og menns yrkesdeltakelse var uendret på 7,5 prosentpoeng fra 2004 til 2005. Så liten forskjell er aldri tidligere målt i AKU. I 1987 var differansen 15 prosentpoeng.

I aldersgruppene 16-24 år, 30-39 år og 55-66 år var det i fjor en nedgang i yrkesdeltakelsen, mens det i de øvrige aldersgruppene var oppgang. Sterkest nedgang var det i aldersgruppen 16-24 år, mens det ellers var små endringer. Yrkesandelen blant ungdom (16-24 år) var i 2005 8,6 prosentpoeng lavere enn i 1987. Andelen ungdom under utdanning har imidlertid i flere år ligget vesentlig høyere enn den gang. I 2005 var 61 prosent av de mellom 16 og 24 år under utdanning.

Yrkesdeltakelsen blant personer i alderen 15-64 år i OECD-landene samlet var i 2004 på 70,1 prosent, i EU15-landene var 70,8 prosent yrkesaktive, mens i Danmark var yrkesdeltakelsen 80,2 prosent. I Norge, Sverige og USA inkluderes ikke 15-åringene i arbeidsstyrken. Yrkesandelen for personer i aldersgruppen 16-64 år i Norge var 79,1 prosent i 2004, mens tilsvarende yrkesandel i Sverige og USA var henholdsvis

Arbeidsstyrke, sysselsetting og ukeverk. 1983-2005 Millioner. Sesongjusterte og glattede månedstall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

78,7 og 75,4 prosent, ifølge OECD (Employment Outlook 2005). Den høye yrkesfrekvensen i Norden har sammenheng med høy yrkesaktivitet blant kvinner. I Norge er riktignok andelen deltidsarbeidende kvinner relativt høy. I 2004 arbeidet 33,2 prosent av de sysselsatte kvinnene deltid, mot 25,4 prosent i OECD (avtalt arbeidstid mindre enn 30 timer i uken). Yrkesdeltakelsen blant de eldre i Norge må også sies å være høy sammenlignet med i andre land. I aldersgruppen 55-64 år var yrkesandelen i Norge 68,8 prosent i 2004. Også i de andre nordiske landene er yrkesdeltakelsen blant de eldre høy. Gjennomsnittet for den samme aldersgruppen i EU15-landene og OECD lå på henholdsvis 44,6 og 53,1 prosent.

Ledigheten

Ifølge AKU var det i gjennomsnitt 111 000 arbeidsledige i 2005, mot 106 000 i 2004. Målt som andel av arbeidsstyrken tilsvarte dette 4,6 prosent. De sesongjusterte ledighetstallene fra AKU viser en forholdsvis sammenhengende stigning fra bunnivået på 2,8 prosent i begynnelsen av 1999 til 2. halvår 2003, når en ser bort fra noe som i ettertid ser ut til å være tilfældigheter i statistikken rundt årsskiftet 1999/2000. I 2. halvår 2002 tiltok økningen i arbeidsledigheten, før nivået stabiliserte seg på rundt 4,6 prosent i 2. halvår 2003. Etter en kortvarig nedgang i begynnelsen av 2004, viste ledigheten igjen en økende tendens frem til midten av 2005. Etter toppnivået på 4,8 prosent i juli 2005, har ledigheten gått merkbart nedover i 2. halvår av 2005.

Summen av registrerte helt ledige og personer på ordinære arbeidsmarkedstiltak viste tildels samme trendmessige utvikling som ledigheten ifølge AKU fram til begynnelsen av 2004. Deretter var det ulik utvikling i de to statistikkene. Mens den registrerte ledigheten gikk klart ned, økte ledigheten ifølge AKU. I 2. halvår 2005 viste imidlertid begge de to statistikkene fallende ledighet, og i 2005 var det i gjennom-

Registrerte helt arbeidsledige og ledige stillinger. Antall personer

	Årsgjennomsnitt 2005	Februar 2006	Endring fra februar 2005
Registrerte helt ledige	83 500	71 800	-19 300
- helt permitterte	3 200	2 900	-1 900
Delvis permitterte	2 700	2 400	-1 400
Ordinære tiltaksdeltakere	13 200	12 900	-5 100
Tilgang ledige stillinger annonsert i media ¹	12 800	19 900	6 100
Beholdning ledige stillinger i alt	13 300	21 600	7 400

¹ Tilgang på registrerte ledige stillinger i løpet av en måned.

Kilde: Aetat Arbeidsdirektoratet.

snitt 83 500 registrerte helt ledige ved arbeidskontorene, en nedgang på 9 prosent i forhold til året før. Det gjennomsnittlige antallet personer på ordinære arbeidsmarkedstiltak gikk ned med 3 800 til 13 200 personer i 2005. Nedgangen i den registrerte ledigheten tiltok gjennom 2005, og ved utgangen av februar 2006 var 71 800 personer registrert som helt ledige. Dette utgjorde 3,0 prosent av arbeidsstyrken, mot 3,8 prosent på samme tid i fjor.

Ifølge AKU var det i gjennomsnitt 27 000 langtidsledige i 2005. Langtidsledige er personer med en sammenhengende ledighetsperiode på over et halvt år fram til intervjuetidspunktet. De langtidsledige utgjorde 26 prosent av alle arbeidsledige i 2005, en økning på 1 prosentpoeng fra året før. I perioden 1993-1995 lå andelen langtidsledige stabilt på rundt 40 prosent, for så å falle til 30 prosent i 1996, 27 prosent i 1997, 19 prosent i 1998, og videre ned til 16 prosent i årene 1999-2001. I 2002 snudde utviklingen, og andelen langtidsledige økte til 20 prosent. Andelen holdt seg uendret i 2003.

Ledigheten sank i samtlige fylker i 2005. I Agder-fylkene, Møre og Romsdal, og Sogn og Fjordane var nedgangen på mellom 15 og 18 prosent. I disse fylkene har industriarbeidsledigheten gått sterkt ned det siste året, og det har også gitt positive ringvirkninger til andre deler av arbeidsmarkedet. Også Telemark skilte seg ut med en nedgang på 17 prosent. Nedgangen var svakest i de nordlige fylkene. I Nordland og Troms var det kun 1 prosent færre ledige i 2005 enn i 2004. Oppland, Sogn og Fjordane, og Akershus hadde lavest registrert ledighet i 2005, med om lag 2,5 prosent. Finnmark hadde den høyeste registrerte ledigheten, med 5,5 prosent, etterfulgt av Oslo med 4,6 prosent.

Arbeidsmarkedstiltakene har normalt bidratt til å dempe de geografiske forskjellene i registrert ledighet, ved at andelen på ordinære tiltak har vært høyest i fylker med høy ledighet og lavest i fylker med lav ledighet. Dette var til dels tilfelle også i 2005; Finnmark hadde både høyest ledighet og høyest tiltaksdeltakelse, mens fylkene med lavest ledighet stort sett også hadde lav andel tiltaksdeltakere. Men vi finner også fylker som Buskerud, med relativt lav ledighet og høy tiltaksdeltakelse, og fylker som Oslo og Nordland,

med relativt høy ledighet og med en mer gjennomsnittlig tiltaksdeltakelse.

Helt permitterte arbeidstakere regnes med blant de registrerte arbeidsledige. I 2005 var i gjennomsnitt 3 200 personer helt permittert, 1 700 færre enn året før. Delvis permitterte omfattet 2 700 personer, en nedgang på 900 fra året før. Tallet på helt og delvis permitterte viser dermed totalt sett en nedgang i forhold til 2004.

Tilgangen på ledige stillinger annonsert i media varierte betydelig gjennom 2005, og svingte mellom 8 100 og 17 200 per måned, ifølge Aetat. I gjennomsnitt var det en tilgang på 12 800 ledige stillinger hver måned i 2005, 1 900 mer enn året før. Beholdningen av ledige stillinger var i gjennomsnitt 13 300 i 2005, mot 10 700 i 2004.

Undersysselsetting

I AKU defineres undersysselsettingen som antall deltidsysselsatte som søker mer arbeid og som er tilgjengelig for dette arbeidet innen én måned etter intervjuetidspunktet. I 2005 var det 98 000 personer som var undersysselsatt etter denne definisjonen, det samme som i 2004. Som andel av alle deltidsysselsatte utgjorde de undersysselsatte 16 prosent i 2005. Kvinner utgjorde 74 prosent av de undersysselsatte, og utgjør også den klart største andelen av de deltidsarbeidende.

Den største gruppen undersysselsatte finner vi innen helse- og sosialtjenester, med 38 prosent av alle undersysselsatte. Deretter følger varehandel og hotell- og restaurantvirksomhet, samt undervisning, med henholdsvis 26 og 9 prosent. Disse næringene har tilsvarende høye tall når det gjelder andelen av deltidsysselsatte i alt.

Om en betrakter undersysselsettingen som en form for delvis arbeidsledighet, bidrar den til å utjevne forskjellen i ledigheten mellom menn og kvinner. Ifølge AKU var ledigheten i gjennomsnitt 4,8 prosent for menn og 4,4 prosent for kvinner i 2005. Samtidig var i gjennomsnitt 73 000 kvinner undersysselsatt, mot 24 000 menn.

Siden mange undersysselsatte kun ønsker å jobbe noen få timer ekstra, og mange arbeidsledige har ønske om deltidsarbeid, vil en ved kun å fokusere på antallet personer som ønsker mer arbeid, få et kunstig høyt mål på det urealiserte arbeidstilbudet. Ved å summere tilbudet av arbeidstimer fra de arbeidsledige og tilbudet av tilleggsarbeidstimer fra de undersysselsatte, får vi et tall på det urealiserte arbeidstilbudet målt i timer. Omregnet i heltidsstillinger tilsvarte dette 129 000 årsverk i 2005, en oppgang på 3 000 fra året før. Det urealiserte arbeidstilbudet tilsvarer 6,7 prosent av alle årsverk som arbeidsstyrken tilbyr, det samme som i 2004.

Arbeidsmarkedsstatistikken – noen forklaringer

De viktigste statistikkildene om arbeidsmarkedet er Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser (AKU) og registerstatistikken fra Aetat Arbeidsdirektoratet. Sammen med annen økonomisk statistikk danner disse grunnlaget for et helhetsbilde av arbeidsmarkedet i nasjonalregnskapet (NR/ KNR).

Arbeidskraftundersøkelsene - AKU

Tallene i AKU er beregnet på grunnlag av intervju med et utvalg på 24 000 personer i kvartalet. Siden AKU er en utvalgsundersøkelse, må en ta hensyn til utvalgsusikkerheten ved tolkning av tallene. En nærmere redegjørelse for AKU finnes i «Arbeidskraftundersøkelsen 2001» (NOS C 748) eller på <http://www.ssb.no/emner/aku/om.html>.

Sysselsatte: Personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst en times varighet i referanseuka. Vernepliktige og personer som var fraværende fra arbeid på grunn av sykdom, permisjon, ferie o.l. er også inkludert som sysselsatte.

Arbeidsledige: Personer uten inntektsgivende arbeid som har søkt arbeid siste fire uker, og som kan påta seg arbeid innen to uker etter intervjudispunktet.

Langtidsledige: Arbeidsledige med en sammenhengende ledighetsperiode på 27 uker eller mer forut for intervjudispunktet.

Undersysselsatte: Deltidssysselsatte som har forsøkt å få lengre arbeidstid, og som kan starte med økt arbeidstid innen en måned.

Arbeidsstyrken: Summen av sysselsatte og arbeidsledige (omtales ofte som de yrkesaktive). Arbeidsstyrkeprosenten (yrkesfrekvensen/ yrkesandelen) beregnes i forhold til befolkningen i den aktuelle aldersgruppa.

Statistikk fra Aetat Arbeidsdirektoratet

Aetat Arbeidsdirektoratet lager statistikk over arbeidsledige, tiltaksdeltakere og ledige stillinger hovedsakelig basert på egne registre.

Arbeidssøkere: Summen av ordinære arbeidssøkere og yrkeshemmede.

Ordinære arbeidssøkere: Arbeidsføre personer som søker inntektsgivende arbeid ved arbeidskontorene, og som er disponible for det arbeid som søkes. Hvorvidt en person er i arbeid eller ikke, er uten betydning.

Registrerte helt ledige: Ordinære arbeidssøkere som har vært uten inntektsgivende arbeid de siste to ukene. Skoleungdom og personer på arbeidsmarkedstiltak regnes ikke med til denne gruppen.

Langtidsledige: Registrerte helt ledige med en sammenhengende ledighetsperiode på 26 uker eller mer inntil registreringstidspunktet.

Ordinære tiltaksdeltakere: Ordinære arbeidssøkere som på optellingstidspunktet deltar på ordinære arbeidsmarkedstiltak, det vil si arbeidsmarkedstiltak utenom attføringstiltak.

Delvis sysselsatte: Ordinære arbeidssøkere som har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de to siste ukene, men som søker arbeid med lengre arbeidstid.

Yrkeshemmede: Arbeidssøkere som er på attføringstiltak eller som vurderes med sikte på yrkesmessig attføring.

Permitterte arbeidssøkere: Omfatter både helt og delvis permitterte (med innskrenket arbeidstid). Helt permitterte medregnes som helt ledige, mens delvis permitterte regnes som delvis sysselsatte.

Registrerte arbeidssøkere uten ordinært arbeid: Summen av registrerte helt ledige og sysselsatte i ordinære arbeidsmarkedstiltak (utenom yrkeshemmede). Dette omtales også som «bruttoledighet».

Nasjonalregnskapet (NR/ KNR)

Sysselsatte personer: Gjennomsnittlig antall sysselsatte over året. Dette begrepet ligger nær opp til tilsvarende definisjon i AKU.

Utførte timeverk: Antall utførte timeverk over hele året (inklusive overtid).

Normalårsverk: Antall sysselsatte omregnet til heltidssysselsatte. For lønnstakere benyttes andel av full stilling eller dellønnsbrøk som vekt, for selvstendige tas det utgangspunkt i arbeidstiden for mannlige selvstendige. Utgangspunktet for definisjonen er at timeverkstallet i et normalårsverk er lik faktisk årlig arbeidstid for heltidssysselsatte.

Kilder til avvik

Justert for en systematisk nivåforskjell er det gjennomgående god overensstemmelse i anslaget på totalt antall sysselsatte i nasjonalregnskapet (NR) og i AKU. Den systematiske nivåforskjellen skyldes at utlendinger i utenriks sjøfart ikke dekkes av AKU, mens de er med i NR. Tallet baserer seg på opplysninger fra Norges Rederiforbunds sysselsettingsundersøkelser.

Det er større forskjeller mellom AKU og NR når det gjelder tallene for utførte timeverk/ukeverk. Spørsmålene i AKU er alltid knyttet til en hel uke. Dette medfører at uker som er i to forskjellige kvartaler ikke kan deles, i motsetning til i NR.

Normalt har arbeidsledigheten ifølge AKU vært større enn antall registrerte helt ledige i Aetat-statistikken, fordi ikke alle som har søkt arbeid har registrert seg ved arbeidskontorene og fordi en del av de som deltar på opplæringstiltak klassifiseres som arbeidsledige i AKU. I motsatt retning trekker at en del av de registrerte helt ledige i Aetat ikke klassifiseres som arbeidsledige i AKU, enten fordi de ikke aktivt har forsøkt å skaffe seg arbeid de siste 4 uker, eller fordi de ikke er umiddelbart tilgjengelige for arbeid. Særlig gjelder dette eldre personer med lange ledighetsperioder.

Arbeidsledige og undersysselsatte ifølge AKU. Personer og tilbud av ukeverk (37,5 timer). 1 000

	Nivå 2005	Endring fra året før	
		2004	2005
Arbeidsledige			
Personer	111	0	4
Ønsket antall ukeverk	93	1	2
Undersysselsatte			
Personer	98	12	0
Ønsket merarbeidstid i ukeverk	36	5	0
Tilbud av ukeverk i alt	129	5	3

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Personer utenfor arbeidsstyrken som ønsker arbeid

For å kunne bli definert som arbeidsledig i AKU, må en oppfylle visse krav om søkeaktivitet og tilgjengelighet. Ved hver måling er det en stor gruppe som ikke har inntektsgivende arbeid og som oppgir at de ønsker arbeid. På grunn av lav søkeaktivitet eller tilgjengelighet blir de likevel ikke definert som arbeidsledige. Den lave søkeaktiviteten blir hovedsakelig forklart med skolegang/studier, svak helse, høy alder, personlige/familiemessige forhold, og at det ikke finnes passende arbeid.

Størrelsen på denne «reserverarbeidsstyrken» ser ut til å svinge i takt med det generelle ledighetsnivået. Mange arbeidssøkere trekker seg ut av arbeidsmarkedet i dårlige tider, og vil i AKU-statistikken trolig havne i denne gruppen. Antallet som oppga at de ønsket arbeid, men likevel ikke ble definert som arbeidsledige, holdt seg relativt stabilt rundt 190 000 personer per år fra 1989 til og med 1996. Dette var en periode med rekordhøy arbeidsledighet. Fra 1996 til 1998, en periode med klar nedgang i arbeidsledigheten, ble «reserverarbeidsstyrken» redusert med om lag 25 000 personer årlig. I 1999 og 2000 gikk antallet ned med ytterligere 12 000 personer. I 2001 var det en økning i den generelle ledigheten, og samtidig gikk «reserverarbeidsstyrken» opp med 20 000 personer, for så å øke ytterligere med 4 000 i 2002, og 1 000 personer i 2003. I 2004 var det en nedgang på 2 000 personer, før den i fjor gikk opp igjen med 5 000. «Reserverarbeidsstyrken» utgjorde dermed 148 000 personer i 2005. Som for undersysselsatte, er det flere kvinner enn menn blant personer utenfor arbeidsstyrken som ønsker arbeid. I 2005 var andelen kvinner 56 prosent.

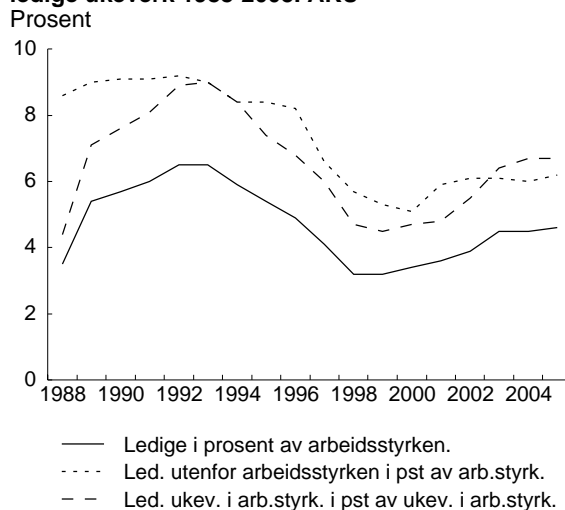
Arbeidsmarkedstiltakene

I 2005 var i gjennomsnitt 13 200 personer sysselsatt i personrettede ordinære arbeidsmarkedstiltak (utenom yrkeshemmede). Dette er 3 800 færre enn i 2004. Fra 1993 til 1999 ble omfanget av arbeidsmarkedstiltak trappet ned i takt med nedgangen i den generelle arbeidsledigheten. I 2000 økte omfanget noe, før det igjen ble redusert i 2001 og 2002. Nedtrappingen har bidratt til noe av økningen i antallet registrerte helt

Personer utenfor arbeidsstyrken ifølge AKU. 1 000 personer

	Nivå 2005	Endring fra året før	
		2004	2005
Utenfor arbeidsstyrken	913	18	13
Ønsker arbeid	148	-2	5
Kan begynne innen en mnd.	73	1	1

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Arbeidsledige, andre med ønske om arbeid og ledige ukeverk 1988-2005. AKU

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

arbeidsledige mot slutten av 2001 og gjennom 2002. En del av de arbeidssøkende som deltar på opplæringstiltak (AMO), blir i AKU klassifisert som arbeidsledige. Dette er noe av grunnen til at arbeidsledigheten ifølge AKU ikke stiger like mye som den registrerte ledigheten når omfanget av arbeidsmarkedstiltak blir redusert. I 2003 begynte antallet tiltaksdeltakere igjen å øke.

Blant arbeidsmarkedstiltakene utgjorde arbeidspraksis den største gruppen i 2005, tilsvarende 40 prosent av alle tiltakene. Blant ungdom under 20 år, var det i gjennomsnitt 2 000 ordinære tiltaksdeltakere. Samtidig var 2 800 i samme aldersgruppe registrert helt ledige. I 2004 var 2 400 på tiltak og 2 900 ledige i denne aldersgruppen.

Arbeidsmarkedstiltak. Antall personer

	Endring fra 2004	
	2005	
Personrettede ordinære arbeidsmarkedstiltak i alt	13 200	-3 800
Lønnstilskudd	1 900	-1 000
Opplæring	5 200	-1 800
Arbeidspraksis	5 200	-600
Midlertidige sysselsettingstiltak	0	-
Forsøks- og andre tiltak	700	-400
Herav ungdom under 20 år	2 000	-400

Kilde: Aetat Arbeidsdirektoratet.